

השטר הא' היא אדרכתא.

והיא שטר אדרכתא שכותבין בו למלוה על נכסי ליה לאחר שקורעין שטר חובו אם יש לו נכסים בני חורין ולאחר כתיבת האדרכתא מכריזין על שומת הנכסים וכותבין לו שטר שומא שמחליטין לו את הנכסים, וכבר פירשנו לעיל ענין אדרכתא ושומא דיליה ס' מבואר וזו היא שטר האדרכתא האמורה בכמה מקומות בתלמוד ועלה אמרינן בבבא מציעא בספרי המפקיד⁽¹⁾ ואימת אכיל פירי רב⁽²⁾ אמ' מני מטיא אדרכתא לידה אביי אמ' עריו בחותמיו זכין ליה כלומי משעה שחתמו על האדרכתא, רבא אמ' מני שלמן⁽³⁾ אכרואתא. ונרסינן נמי בספ' גט פשוט⁽⁴⁾ אמ' רב נחמן כל שירפא דלא כתב בה קרעיניה לשטרא רמלוה לאו שירפא הוא, וכל אדרכתא דלא כתב בה קרעיניה לשירפא לאו אדרכתא הוא, וכל שומא דלא כתב בה קרעיניה לאדרכתא לאו שומא הוא. וזה שמקדים בכאן שירפא לאדרכתא בומן שהוא גובה מנכסים משועבדים הוא בומן שמוציאין בית דין ללוה נכסים בני חורין שיש לו שטר אדרכתא ואח"כ מכריזין ונותנין לו שטר שומא, אבל בומן שלא נמצא לו נכסים בני חורין והוא גובה ממשעבדי כותבין לו בתחלה שטר שירפא ואחר שיטרוף הנכסים קורעין השירפא וכותבין לו אדרכתא על הנכסים הללו ואח"כ קורעין את האדרכתא וכותבין לו שטר שומא וכבר פירשנו כל זה לעיל. והיה מן הדין שנחבר בספרנו זה שטר שירפא ואדרכתא ושומא בוו אחר זו אבל כדי להחיות הסדר במקומן באלפא בית' דאל"ף כ"ת כתיבין לבי הכי, ונרסינן נמי ב . . . בנא קמא דנזיקין⁽⁵⁾ בספ' הגוול ומאכיל אמ' רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בסני בעל דין ואפי' עומד וצווה ואי אמ' קבעו⁽⁶⁾ לי וימנא דמייתי סהדי ומרעינא⁽⁷⁾ ליה לשטרא קבעינן⁽⁸⁾ לה ואי לא אתי נטרין ליה שני וחמישי ושני ואי לא כתבין פתחא עליה ומשטתנין ליה חמשין⁽⁹⁾ יומין תלתין יומין קמאי לא כתבין אדרכתא על נכסי דילמא אוווי קא טרח, הלחין יומין מציעאי לא כתבין אדרכתא אנכסיה⁽¹⁰⁾ דאמרינן ההוא דקא זבן⁽¹¹⁾ גוסיה קא טרח אווויא מכאן ואילך ודאי כתבין אדרכתא אניכסיה והני מילי דקא אשתמיט אשתמוטי ואמי אחינא אחינא אבל אמ' לא אחינא לאלתר כתבין אדרכתא אנכסים והני מילי אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבין מאי טעמא דילמא שמיני⁽¹²⁾ ואכיל להו ומייתי האיך סהדי ומרע ליה לשטרא וליכא לאישתלומי מיניה ואפי' אית ליה למלוה מקרקעי לא כתבין אדרכתא אמטלטליה דחיישין דילמא מיכספי הנך מטלטלי

(1) דף ל"ה ע"ב.

(2) צ"ל רבא. כמ"ש בגמרא ובר"ף.

(3) יש להוסיף: ימי.

(4) ב"ב דף קס"ט.

(5) דף קי"ב ע"ב.

(6) וכ"ה בר"ף. ולפנינו: נקיסו ועי' דקדוקי סופרים.

(7) צ"ל: ומרעינא.

(8) לפנינו נקסינן. (ועי' דקדוקי סופרים) ובר"ף קבעינן כמ"ש פה.

(9) צ"ל: תשעין.

(10) חסר פה: דילמא לא אשכח למיזף וקא מטריח ומזבין בתראי נמי.

(11) לפנינו: לוקח. ועי' דקדוקי סופרים.

(12) לפנינו: שמיני.

וליכא לאישתלומי מיניה וכד כתבינן אדרכתא מרעינן¹) להו והוא דמקריב כנון דאוויל שליחא בתלתא בשבא ואתי בארבעה וקאי בחמשא בבי דינא. וגרסינן נמי בסרי שנים אוחוין בטלית²) איתיביה ר' ירמיה לר' אבהו וכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר אמי ליה ירמיה ברי לא כל מעשה בית דין שוין אלא שהוחזק כפרן אמי רבא ומתוך שהוחזק כפרן חד זימנא תו לא פרע דילמא הדר ופרע. אמי רבא מתני³) בשטרי חלטאתא ואדרכתא וכדרי' וירא, נמצא עכשו שבשני מקומות עושין למלוה או לגנול מאדרכתא אחת על נכסי הלוה בעצמו בזמן שיש לו נכסים בני חורין או על הגולן בעצמו, והשנייה בזמן שאין ללוה או לגולן נכסי בני חורין והוא חוזר על נכסים משועבדין שמכרו הלוה או הגולן וגובה מן הלקוחות וזו האדרכתא בזמן שנובה מן הלקוחות אינה נעשית אלא אחר שטר המירפא כדפרשי' לעיל, וזהו נוסחו של שטר אדרכתא⁴).

אנו בית דין החתומין מטה כך היה שהוציא לפנינו פלוני ופלוני שטר חוב מקויים כראוי על פלוני מכך וכך ממון ומומן כך וכך ואמרנו לו לפלוני הלוה פרע שטר חוב זה שעליך וקבענו לו שלשה זמני בית דין ולא פרע לו וקרענו שטר חוב שעליו וכתבנו לו לפלוני המלוה זה שטר הורדה והיא הקרוי אדרכתא על נכסי פלוני זה הלוה שיהא שלינו⁵) זה המלוה ומורשה ומורדך לירד הנכסים אלו ולהחזיק בהן ולאכול פירותיהן ולהיותן שלו עד שיפרע לו פלוני הלוה כך וכך וזוים מאותו שטר החוב שהיה לו עליו או למוכרם או למשכנם בכרי ממון השטר חוב שהוציא לפנינו ולאכול פירותיהם ויצאותיהם הוא והבאים מכחו עד שיפרע פלוני הלוה הנוכר את החוב משלם ואיניש לא ימחה בידיה ולא ביד הבאים מכחו לפי שאנחנו בית דין החתומים למטה הורדנוהו והדרכנוהו והחלשנוהו בנכסים הנזכרים כדן וכשורה ושטר אדרכתא זו והורדה זו שהדרכנוהו ושהורדנו פלוני הנוכר על הקרקעות הנזכרי' שריר וקיים בריר וחוק ככל שטרי אדרכתות והורדות וחוקין וקיימין קיימין דנהיגי בישראל העשוין כתיקון חכמים מיומא דנן ולעלם דלא כאמכתא ודלא כטוססי דשטרי ובלא שום תנאי בעולם ומה שראינו והסכמנו מן הדין כמו שנוכר לעיל בחרש אייר שנת ארבעת אלפים ותשע מאות⁶) ושבעים' ושלשה למנין שאנו מונין כאן בכרצלונה מתא דעל כף ימא מותבא כתבנו וחתמנו ונתננו ביד ר' פלוני הנוכר להיות כידו וכיד הבאים מכחו לראיה ולזכות. ובין בשטר זה ובין בכל השטרות צריך לכתוב בהן הזמן והמדינה שנעשית בה השטר כנון שמוכיר במתא פלוני' דעל מקום פלוני מותבא או דעל כף ימא מותבא לפי מה שהוא המדינה והמקום וכדגרסינן⁷) גבי ניטא ההוא גיטא דכת' ביה בשוורי מתא דעל רכס נהרא מותבא:

¹ צ"ל: מדעינן.

² ב"מ דף ס"ז ע"ב.

³ צ"ל: מתניתין.

⁴ ע"י גם בס' התרבות שער ג' ח"ו סי' י"ג (דף כ"א מרפוס ויניציא).

⁵ נראה שצ"ל: שליט.

⁶ ע"י בכמא שלי כסופו לפי סי' יצירה לר"י ברצלוני שם העירותי בשם הר"י חיים מוכל

וז'ל שצ"ל חתע"ג בטקום חתע"ג וכ"ה בספרו אור החיים שגדפס אח"כ בשנת תרנ"א עמוד 461

ולפ"ו צ"ל פה: ושמונה מאות.

⁷ ב"ב דף י"ח ודף כ'. גיטין דף כ"ז.

והשטר השני היא אשרתא דדייני.

והוא קיום בית דין כשמקיימין את השטר והוא האסור עליו נמי בכבא מציעא בפר' שנים אוהוין¹) אמ' ר' אבהו אמ' ר' יוחנן המוצא שטר חוב בשוק²) יחוויר לבעלים ולא מיבעיא היכא דלא כתב הנפק ס' והוא קיום בית דין דאיכא למיטר כתב ללות ולא לזה³) אפי' כתב בו הנפק לא יחוויר מאי טעמא חיישינן לפרעון, ושטר קיום בית דין זה נוהג על אלו הדרכים בזמן שבאין עידי השטר בעצמן ומעידין על אותו השטר ועל חתימת ידיהו דהיא גופה אי נמי ליתנהו הני סהדי ואתו סהדי אחרינא ואסהירו קמיה בי דינא אחתמות ידיהו אי נמי כשמכירין בית דין עצמן חתימת העדים או שמקיימין אותן משאר שטרות וכל אלו העניינים כבר פירשנום בהלכות עדות פ' מבואר :

ועל כל אלו העניינים מקיימין בית דין את השטר והוא בקיום בית דין והוא הנקרא שטר הנפק שהיא אשרתא דדייני ולשון אשרתא מלשון שריר וקיים ומלשון אשרנהו וקיימנהו, ועל זו האשרתא נרסי' בכתובות בפר' האשה שנתאלמנה⁴) אין מקיימין את השטר⁵) משטר שקרא עליו ערער אלא אם כן הוחזק בבית דין. אמרי נהרדעי אין מקיימי' את השטר אלא משטרי⁶) שדות או משטרי⁷) כתובות והוא שאכלוס שלש שנים בעליהם ובשופי וכיוצא מתחת ידי אחר אבל מתחת ידו לא חיישינן דילמא יזיפי ויף. אמ' רב הונא אמ' רב⁸) שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מהן מכירין חתמות ידי עדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם שמע מינה תלת, שמע מינה עד נעשה דין כדרבנן⁹) ושמע מינה דיינין המכירין חתימת יד העדים אין צריכין להעיד בפניהם ושמע מינה דיינין שאין מכירין חתימת ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד, אמ' רב פפא האי אשרתא דדייני דכתיבי מקמי דלא¹⁰) אחוו שהדי חתמות ידיהו פסולה משום דמיהוי כשקרא ולית הילכתא כרב פפא¹¹) דגרסינן בפר' הכותב¹²) וליתה לדרב פפא מדאמ' רב נחמן אומר היה ר' מאיר אפי' מצאו באשפה וכו' :

אמ' ר' יורא¹³) שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם צריכין למיכתב כמותב תלתא כחזא הוינא וחד ליתוהי, אמ' רב נחמן¹⁴) ואי כתב בה בי דינא תו לא צריך כנון דכתב ליה אמ' לנא רבנא פלוני הבית דין ואמינא ליה¹⁵) לרבנא פלוני,

¹ דף ט"ז ע"ב.

² צ"ל: לא יחוויר, כמ"ש שם.

³ שם: אלא אפי'.

⁴ דף כ'.

⁵ כן הוא בר"ף וכתב הר"ן: כ"ה גירסת ההלכות ורוב הנוסחאות. אמנם בגמרא לפנינו:

אלא משטר וכי והוחזק בבית דין. והוא כפירש"י. עיי' בר"ן.

⁶ לפנינו: משתי. ובר"ף: משטרי שתי שדות.

⁷ לפנינו: משתי, ובר"ף: או שתי.

⁸ כתובות דף כ"א ע"ב.

⁹ כ"ה בר"ף, ועיי' בר"ן.

¹⁰ לפנינו: דניהוו, ובר"ף: דליחוו, וכצ"ל פה.

¹¹ כן כתב הר"ף.

¹² כתובות דף ט"ה.

¹³ שם דף כ"ב.

¹⁴ כ"ה גם בר"ף, ולפנינו בגמרא: ר"נ כר יצחק.

¹⁵ כ"ה בר"ף, ולפנינו בגמרא ליתא.

ולא הארכנו בהני ענייני כי כבר פירשנום בהלכות עדות, וטוסם השטר נוסו הכי כותבין אותו. אתקיים שטרא דנא דנסחיה ושהדוה מיניה וביה כמותב תלתא כחדא הוינא ומראתו תרין סהדיא ואסהידו אחתמות ידיה שהדייא אילין דחתימין לעיל דאינון פלוני ברי פלוני ופלוני ברי פלוני דהיא נוסא אשרנוהו וקיימנוהו כדחוי, ובזמן שאין עדים אחרים על חתימות ידי העדים שהם בשטר אלא הם בעצמם כותבין הכי. במותב תלתא כחדא הוינא כד אתקיים שטרא דנן קרמנא דנסחיה וסהדוהי מיניה וביה ומראתו הני תרין סהדי דחתימין לעיל דאינון פלוני ברי פלוני ופלוני ברי פלוני וקיימנוהו להאי שטרא מיניה וביה ואשרנוהו כדחוי. ויש מי שנהגין לכתוב בהאי אשרתא הנפק שטרא דנן קרמנא ואתקיים כמותב תלתא מדאתו הני שהדי וכו' וזה שנהגו לכתוב בו הכי משום האי שמעתא דכתבינן לעיל דבפרי שנים אוהיון ולא מיבעיא היכא דכתב בו הנפק. ואלו שלא נהגו לכתוב בו הנפק אין בכך כלום כי הקיום בעצמו נקרא הנפק לפי שמצויאין אותו השטר בפני בית דין ומקיימין אותו:

והשטר השלישי הוא אפטרופסותא דיתמי.

והוא על שני עניינים כגון אפטרופוס שמינהו אבי יתומים פעמים שכותב עליו בצוואתו ופעמים שאין כותב אבל אפטרופוס שמינהו בית דין כותבין עליו בית דין שטר אפטרופסות והוא ששנו בפרי הניזקין⁽¹⁾ יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להם אביהם אפטרופוס חייבין לעשר פירותיהן אפטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע, מינהו בית דין לא ישבע, אבא שאול אומי חילוף הדברים וכו'. וכבר פירשנו זה לעיל בסוף הלכות הנשבעין ונוטלין בענין הנשבעין על טענת שמא. חנו רבנן⁽²⁾ אפטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח ועושין להם סוכה ולולב⁽³⁾ וציצית וכל דבר ושדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושין להם סוכה ולולב⁽⁴⁾ וציצית וכל דבר שאין⁽⁵⁾ לו קצבה לאתווי שופר ולוקחין ספר תורה תפלין ומוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתווי מנלה, ואין פוסקין עליהן צדקה ואין מפדין⁽⁶⁾ עליהן את השבויוין וכל דבר שיש⁽⁷⁾ לו קצבה לאתווי הנחומי אבלים ואין אפטרופין רשאין לרוץ ולחוב עימ לזכות בנכסי יתומים ואין האפטרופין רשאין למכור כרחוק ולנאול בקרוב ברע ולנאול ביסה מאי טעמא דילמא מישחדפי. ואין אפטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל סוכרין עבדים ולוקחין שדות וכו', והאי מתניתא בסיעתא דשמיא אנו עתידי לפרשה בהלכות דין האפטרופין לקמן. ונרסינן נמי בפרי איזהו נשך⁽⁸⁾ אמ' ליה רבה לרב יוסף הני זווי דיתמי היכא עבדינן להו אמ' ליה מותבינן להו כבי דינא ויהבי להו זוזא אמ' ליה והא קא כליא קרנא אמ' ליה ומר היכי עביר אמ' ליה מבדקינן⁽⁹⁾ נכרא דאית ליה דהבא ונקטינן מיניה ויהבינן ליה ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד דהבא פריכא אין אבל דבר מסוים לא דילמא פקדון נינהו נכיה ואתי מרי דפקרון ויהיב סימנא ושקיל ליה, אמ' רב אשי תינח אי משתכח נכרא דאית ליה דהבא פריכא אי לא משתכח

(1) גיטין דף נ"ב.

(2) כ"ה ברי"ף ובגמרא. והתניא.

(3) בגמרא מוסף וערבה. אבל לא ברי"ף.

(4) צ"ל: שיש.

(5) וכו' ברי"ף, ובגמרא: סודין.

(6) צ"ל: שאין.

(7) כבא מציעא דף ע'.

(8) לפנינו: בדקינן. ועי' דקדוקי סופרים.

ניכלו וזוי דיתמי, אלא אמי רב אשי מברקינ¹⁾ נברא דמשפי נכסיה ומיהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל עליה שמתא דרבנן ויהכינן להו ניהליה בני דינא קרוב לשנר ורחוק להפסד. ווהו טופס השטר:

אנו בית דין חתומי מטה הווקקנו לעיין ביתמי פלוני הנפטר דאיתפטר לכית עלמא וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק וחשש²⁾ לו אחר כל עובדו ומצאנו לו כך וכך עבדים כך וכך וזוים כך וכך קרקעות כך וכך מאני ביתא וכסותא והניא³⁾ יתומים קטנים פלוני ופלוני ואם יש עליו חוב כתובת אשה או יש לו חובות אצל בני אדם כותבין הכל באותו שטר וכיון שהניח יתומים אלו קטנים ולא היו בקיאיין בעסקי משא ומתן וראינו שהם צריכין לאוקומי להו אפטרופא דאילו ודאיין בהדי בעלי דינייהו או למיזבן מאי דלא איפשר להו מן זביני וברדקנו כנברי וחפשנו אחר אדם נאמן ובקי וכדאמור רבנן שהוא ראוי למנותו אפטרופוס על היתומים ומצאנו פלוני זה בן פלוני דנברא וריזא הוא וידע לאסוכי בכותיהו ונברא מהימנא הוא ופייסנוהו בכך ומנינו אותו עליהם אפטרופוס ומסרנו בידו כל הנכסים לעשות בהן מה שראוי לו כדין כל אפטרופין בקיאיין ונאמנין ולא יהא כח בשום כל אדם בעולם למחות בידו מה שיעשה בנכסים לצורך היתומים מיום זה והלאה וכל מה שיעשה לצרכן עשוי עד שיגדלו היתומים ויהיו בעסקי משאות ומתנות ויקבלו מידו את שלהן ועד שיגדלו לא יהיה כח בידם ולא ביד הבאים מכתם לסלק אפטרופוס זה מאפטרפסותו כי אם ברשות בית דין לפי שאדם הגון וכשר הוא וראוי למנות אפטרופוס ונס ייפינו את כח אפטרופוס זה שלא יהא כח ביד היתומים לעולם להשביעו שום שבועה קלה וחמורה ולא להחרימו אפי' חרם סתם ואפי' הדרת הראש בשביל אפטרופסות זה שכך ייפינו את כחו לפי שלא ליכנס באפטרפסות זו כי אם על תנאי ושטר אפטרפסות זה שריר וקיים בריר וחוק ככל שמרי אפטרופסות שרירין וקיימין דגהינין בישראל העשוין כתיקון חכמים מיומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשפרי. ומה שראינו וידענו מן הנכסים מסרנו הכל לפלוני זה האפטרופוס ביום פלוני לחדש פלוני בשנת פלוני בכך וכך לכריאת עולם למניינא דרגילנא ביה למיינו במתא פלוני והכל שריר וקיים. ומוסרין זה הכתב ביד אותו האפטרופוס כדי שיהא כח בידו למכור ולהתעסק בכל צרכי היתומים, ויש נמי מי שכותבין שטר אחר בהאי לישנא אות באות תיבה כתיבה שיעמוד ביד נאמן אחד או ביד בית דין וכל מה דאיפשר לעיוני בדיתמי טפי עדיף. ויש לך שטר אפטרופסות אחר שאינו מעסקי משאות ומתנות אלא כנון הקהל שבוררין להם אדם שימנו עליהם לראש וכותבין לו שטר אפטרופסות ולעניות דעתין האי מילתא לית לה קצבה שאם ימנו עליהם הקהל בית דין או רב להווא ודאי כותבין שטר שבועה או שטר קנסות כפוס מאי דבעי ההוא רישא או ההוא דיינא דממנין עליהון והתמין לחתת כל מוכחרין שבאותו קהל וראוי לגדור או להחמיר בדבר זה הרבה וכל העובר בתקנה ראוי לנדותו ולהחרימו וכל הפורץ גדר ישכנו נחש. ומצאנו בקצת נוסחי עתיקי בשפרי השמרות דכת' בהו להאי לישנא שטר אפטרופסות:

אנו זקנים וראשי הקהל דממתא פלונית החתומים למטה כך היה שכרוב עונינו שחוננו ונתמעטנו ונחדלדלנו עד אשר נשארנו מעט מהרבה כחורן על ראש ההר וכנס על הנבעה ונשארנו בני קהלנו בלא ראש ובלא נשיא ובלא אב בית דין ולא

¹⁾ וכיה ברויף. ובגמרא: חזונו, ועי' דקדוקי סופרים.

²⁾ צ"ל: וחששו.

³⁾ צ"ל והניח.

ספר השטרות

מנהיג עד אשר נעשו כצאן אשר אין להם רועה וקצת בני קהלנו הולכים בלא כסות וקצתן אומרים נבלות הפה וקצתן מתערבין עם הגוים ואוכלין פיתן ונעשו כהם ואין ביניהם הפרש אלא על שם היהדות לבריה, וכיון שראינו כן קצה רוחינו ונקטה עלינו ונתחברנו עם כל בני קהלינו ונשאנו ונתננו וראינו שדבר זה גנאי הוא לנו ולבני קהלנו והסכמנו במעמד כל בני קהלינו ופייסנו מקטון ועד גדול ממראנא פלוני ופלוני חבר עירנו לפי שהוא חכם ונבון וירא שמים ואמיד בממון ושונא בצע ונתכנה לנו המקום יחויק לו טובה ובקשנו ממנו להדריכנו בדרך ישרה ולהורותינו תורת אלהינו ית' שמו לעד ויתרומם וזכרו לנצח וכדי לשפוט עלינו מה שיראוהו מן השמים ולכוף לנו בני אדם שאומרים נבלות הפה ולהלקותם ולנדותם והמתעברים עם הגוים כרי להדריכם בדרך ישרה ולהסירם מעיקולם ולהורותם אולי ירחם המקום עלינו ויכפר אשמותינו כשמעינו תוכחותינו⁽¹⁾ והסכמנו במעמד כל בני קהלינו וקבלנו על עצמינו ועל דורותינו בקבלה ובשבועות ובנדרים קבול נמור שלא יהא רשות לנו ולבנינו עד עולם לזון מתוכחותיו והוראותיו ומילוליו וכל בר ישראל מבני קהלינו שיצא מרבירו או יעבור על מצותיו יהא בחוקת נדוי ובניו ממזרים פחו פת כותי ויינו יין נסך לא יקבר בקברי ישראל ויצאו בניו מכית הספר ולא יומל לו כן ומי שיעבור מרבירו וישנה את הדרך ויעקש את הישרה יהא בחרם יהושע בן נון ובקללת אלישע בן שפט ובשמתא דרב יהודה בר יחזקאל⁽²⁾ וכל המעמיד מבני קהלינו מאשר ישנו סה ואשר איננו סה היום מלכא דעלמא הוא יברך יתיה ויוכה יתיה וכי, ומה שהסכימה דעתנו עם דעת כל בני קהלינו לכתוב ולחתום ביום פלוני שנת כך וכך כתבנו וחתמנו וכי, וזה שכתבנו האי שטרא דתקנתא הכא לא שזה מקומה כי בכתב המינוי הוא מקומה אלא כתבנוהו כאן לפי שנמצא בנוסחא עתיקה בכלל השטרות:

והשטר הרביעי הוא שטר אביזריא.

והוא שטר פצוי⁽³⁾ ואינו יוצא מכלל שטר מכלל המחילה מיהו המחילה הוא על דבר ידוע שעשה לו פשרה ומחל לו אבל שטר אביזריא היא מחילת כל מענות ותביעות בעולם כגון שיקבל ממנו משלם וכותב לו הכי. והכי כת' רבי הא יי גאון זיל בהאי לישנא בתשובה דיליה ואם מחל מחילה נמורה ברצונו כמו שכותבין בשטר אביזריא ואחילית ומחילית ליה כל פשרא וכל מענותא וכל שלותא בין ידיענא ביה בין דלא ידיענא ביה ומגליה לי לבתר השחא. וזהו נוסח שטר אביזריא:

יודעים אנו עדים חתומי מטה עדות ברורה שאמי לנו פלוני כרי פלוני היו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לו לפלוני כרי פלוני להיות בידו לראיה לזכות מחמת שרציתי ברצון נפשי ושלא באונס כלל לא אנוס ולא שונג אלא בלב שלם ובנפש הפצה וברעת שלימה ואם הוא שטר פצוי זה משטר ידוע או מחוכ ידוע יכתבו כך מחמת שהיה לי שטר עליו בכך וכך וזו והשתא אשתלמימיה מיניה ונסיבית וקבלית וזו יש להון דהון כתיבין לי על פלוני דנן מן ידיה עד נמירא ואין לי עליו כלום כי הכל נפרעתי ממנו משלם ואם הוא מתביעות סתם כותבין הכי מחמת שקבלתי ממנו כל חובות ותביעות שהיה לי עליו ולא נשאר לי

(1) נראה שצ"ל: תוכחותיו.

(2) עיי' קידושין דף ע"י.

(3) עיי' בס' העטור דפוס לזכוב דף נ"ג ע"ב, אות מי מחילה.

שטר אבזוריא

עליו שום כח משום כל שטר חוב ושטר כים וערבנותם וקבלנות וכתב יד ופקדון וירוחא ואחסנתא ומתנתא ומשכנתא ואין לי עליו לא פיקאר¹) ולא הימאר ולא הונאה ולא שבועתא ולא פתיחא ולא שמתא סתם (פירושו²) ולא נותר לי אצלו כלום לא דהבא ולא כספא לאכסויה ולא מאני השמישא ולא מאני פרולא ולא מאני נחשא ולא מאני נדבא³) ולא מאני אעא ולא מאני⁴) ספתנא⁵) דיוקנא ולא הואלה⁶) אמחאה⁷) ולא כל הונות⁸) שבעולם לא משהו וזו ולמעלה ולא משהו וזו ולמטה כי הכל קבלתי ממנו משלם, וכותבין וכל מי שיבוא מארבע רוחות העולם יהודי או ארמאי קרוב או רחוק בכתב או על פה דיקום וישעון וישתעי ויערער שום ערעור בעולם על פלוני הנני מחמת פיצוי זה ואבזוריא זו כלום כדי לבטל שטר פיצוי זה כולו או רובו או מקצתו יהיו דברים בטלים ומבוטלים וחשובין כחרם הנשבר שאין בו ממש עלי ועל באי כחו לפצות ולהדיח ולסלק מעליו ומעל באי כחו כל עורר ושוען שבעולם שיערער על שטר פיצוי זה כלום ולהעמיד שטר פיצוי זה ושטר אבזוריא זו בחוקתו ובחוקת באי כחו העמדה נמורה בלא שום פסדתו ובטלתי כל מודעי⁹) ומודעי דמודעי ומודעי דנפקו מנו מודעי עד סוף כל מודעי שמסרתי ושאמסור דלא למילף מינהא ודלא למיתלי בהון לעולם ושטר פיצוי זה ואבזוריא זו קבלתי עלי ועל כל נכסים שיש לי מקרקעי ואנבן מטלטלי שקניתי ושאקנה באחריות ובחומר כל שטרי פיצוין ואבזוריאין נלווין ומפורסמין שרירין וקיימין כהונן וכתיקון חכמים דנהנין בישראל מיומא דנן ולעולם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וכו'. ויש נמי גם מי שכותב גם בשטר אבזוריא ואחילית ומחילית ליה כל פשרא וכל שלוחא וכל מעותא וכו' כמו שכתבתי לעיל במה שכתב רבי' האיי נאון ז"ל. אבל מי שאינו כותב שם הכי לפי שהוא עושה אותה בלשון פרעון כל מה דאיפשר למיכתב לרווחא דמילתא שפי עדיף, ואם הוא בלשון מחילה הרי הוא והמחילה שוין אלא שהן חלוקין כאן בחשבון שכתבנו להלכותיהן שזה לשון פיצוי ופירעון וזו לשון מחילה שמוחל ואפי' מה שלא קיבל ממנו והוא קרוב משטרי הפשרה:

(1) בסי הפסגה שהוציא לאור הר"ג מו"ה הלל דוד טרויש. קובץ שלישי הדפוס יודי הרא"א הרכבי מאמר ע"ס השטרות של רב האי גאון בר דוד (חדשים גם שינים כ' 9) ושם עמוד 49 שטר אבזוריא ובמוד 50 פיקר. ופי' החכם הנ"ל בהערה 9: פיקר חסרון והיוק מלשון לא נפקר איש. והנכון כמ"ש פה: פיקאר. עי' בערוך ערך פקר. ס"א עסק דברים. והעיר שם החכם קאהוט שהיא לשון פרסי. וכתב לי יודי החרב"ז באכער ז"ל: «מלת פיקאר אם היא המלה שהביא הערוך יכולה להיות פרסית כמ"ש בעל הערוך השלם ומובן המלה מלחמה וריב וגם כוונה ומחשבה. אך גם בלי ערבי יש מלה פִּקְר ובל"ר אֶפְכָאֵר שהוראתה מחשבה. גם מלת הימאר יכולה להיות פרסית והיא הפִּקְאֵר אשר הוראתה חשבון. וא"כ טעם הדברים אין לי עליו לא ריב ולא חשבון ואולי היו דברים שגורים אצל בתי דיני ישראל כפרם ונכנסו בדברי איזה גאון ומהם בשטרות» עכ"ל.

(2) וכ"ה בפסגה שם שורה 10: סתם ופירושו. ושורה 17: לא סתם ולא פירושו.

(3) אולי צ"ל: דרהבא.

(4) «מאני» מיותר, ונשתרבו מהקודמים.

(5) עי' תשובות הגאונים שהו"ל הרא"א הרכבי עמוד 341 הערה ד' ועמוד 316.

(6) אולי מן אֶלְהָה. וכעין זה הראיתי כהגהות הערות לפי' ס' יצירה להרב המחבר עמוד

314 לעמוד 156 ועי' גם שם עמוד 116 שורה 21 ועמוד 199 שורה 29.

(7) אולי צ"ל: או מחאה.

(8) אולי צ"ל: טענות.

(9) עי' בתשובות הגאונים הנ"ל ס' שלה' עמוד 164.

והשטר החמישי הוא שטר אמנה.

(חסר בכ"י).

והשטר הששי הוא אירוסין.

ואשכחן בנוסחי עתיקי בקצת חיבור השטרות דכת' בהו הכי שטר אירוסין וזהו טופס. זכרון עדות שהיה בפנינו ביום פלוני בירח פלוני בשנת פלוני למניינא דרנילנא למימני ביה במחא פלוני דעל מקום פלוני מותבה איך פלוני בר' פלוני אמי לפנינו הוו עלי עדים וקנו ממנו וכחבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לה לפלונית בת פלוני דילהוי בידה לזכי מחמת שקבלתי עלי מעכשיו בקנין נמור למיכתב לה בכתובתה בשעת נשואין כיה זווי¹) דחונו לה מדאורייתא ולהוסיף לה כמתנה כך וכך זווי שכי וחקילה חמניא זווי בדינרא ומזונה וכסותה וסיפוקה וקנינא מפלוני בר' פלוני לפלוניתא ארוסתיה בכל מאי דכת' ומפורש לכלא²) במנא דכשר למיקניא ביה וכל שוטרא דשטרא והכל שריר וקיים ולעניות דעתין האי נוסחא דהאי שטרא לא מיקרי שטר אירוסין כי זה בכלל. ויש נמי מי שכתבו בספרו בהאי לישנא :

ספר אירוסין ככך וכך לשבת ככך וכך לחדש פלוני איך פלוני בר' פלוני אמי ליה לפלונית בת פלוני בתולתא הואי לי לאנתו כרת משה וישראל וכתיבנא ליה מהר בתוליכי כסף מאתן דחונו ליכי מדאורייתא וצביאת מרת פלונית דא והות לפלוני דנן לאנתי וכן התנה לה לפלוניתא ארוסתו כרי שיכתו בכתובה ליום נשואיה כך וכך דינרין וכך וכך זהובים וכך וכך בגדים כל אלו שיכתבו בכתובתה כשאר נכסים שהביאה מבית אביה לבית בעלה וכך אמר פלוני דנן אחריות כתובתה דא קבלית עלי ועל ירתאי בתראי להתפרעא מכל שפר ארג נכסין וקנינן וכו' עניינא דשטרא וגם זו אינה שטר אירוסין אבל שטר אירוסין לעניות דעתין הוא שאמרו עליו רבותי חכמי המשנה והתלמוד האשה נקנית בכסף בשטר ובכניאה ושטר הוא שטר אירוסין. ואמרינן כבירתא³) בשטר כיצד כת' לה על הנייר

¹) ועי' בס' העמוד דפוס ויניציא דף פ' ודפוס לבוב דף מ"ו כתובת יכמין וכו' «תקוני דינא לכתובת אלמנה וגרושה כותב לה ק' זווי וכ"כ ר' סעדיה גאון בספר שטרות ויהיב לה שנים עשר זווי ופלגא». וכן בס' הפסגה עמוד 46. והיא מחצית כ"ה הנמצא פה לכתובת בתולה. ועיי"ש בפסגה עמוד 47. «המותר שהיא עשרים וחמשה או שנים עשר ומחצה» — והיא זווי דאורייתא היינו כסף של תורה דהוא כסף צורי כמ"ש בגמרא ב"ק דף ל"ו ע"ב כל כסף האסור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. ופירש"י סלע מדינה שמינית שבסלע צורי. ופי' ר"ח ושל דבריהם כגון וכו' ר' וזו כתובת אשה וכו' שמונה כספים דרבנן כסף של תורת (מובא גם בערוך ערך סלע) ועי' גם פ"י המשניות להרמב"ם בכורות פ"ח מ"ו. ועי' ברא"ש כתובת פ"א סי' י"ש: כל הגאונים הכימו דכתובת אשה דרבנן וגובין לה חמשין כסף סלע מדינה שמינית של סלע צורי. ועי' בשלשלת הקבלה דף פ"ט מדפוס ויניציא: «מנה ומאתים של כתובה וכו' זה מצאתי על שם רבינו סעדיה גאון» — ועל זה העיר בס' נחלת שבעה סי' י"ב דף מ"ג ע"ג: וזה השיעור היא במאתים דרבנן שהוא חלק שמיני של כתובה דאורייתא. (אמנם ס"ש סי' כו בשלשלת הקבלה מביא בשם רס"ג מה שמצא במדרשו (צ"ל בבית המדרש) של ר' עובדיה דספרונו — לא דק היטב בדברי הש"ה"ק כי מה שמביא מרס"ג לא נמצא שם עיי"ש ויש להוסיף זאת על ההשגות בשו"ת חוט השני דף ק"ז ע"ב ובשו"ת חוות יאיר סי' א'). — ועי' בס' העמוד ד"ו דף ע"ד ע"ג וד"ל דף מ"ג שכתב: וזה נהג ספריו שכותבין בכתובותיהן עשרים וחמשה זווי או לאלמנה שני עשר (צריך להוסיף: וחצי).

²) נ"ל שצ"ל: לעולא.³) קירושין דף ס'.

או על החרם אעפ"י שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו מקודשת, מתקף לה רבא והא לא דמי האי שטרא לשטרא דוביני התם כותב שדי מכורה לך והנא בעל כותב בוזך מקודשת לי, וסריק רבא הנא כי יקח איש אשה בלוקח תלא רחמנא לכתו' שהוא הבעל התם ומנר משדה וני' במוכר תלא רחמנא למכור ורחינן להאי סברא ואסקא רבא אלא הילכתא נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי. ואמ' רבא אמ' רב נחמן כתי' לו על הנייר או על החרם אעפ"י שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו בין על ידי אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בנרה, כתי' לה על הנייר או על החרם אעפ"י שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאנתא בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתה והוא שבנרה, בעי ריש לקיש שטר ארוסין שכתבו לקרש בו את האשה בעינן כתיבה לשמה או לא מי סרמינן ליה לגט דבעינן כתיבה לשמה או הויית להררי סרמינן ומה הויה דכסף לא בעינן לשמה אף הויה דשטר לא בעינן כתיבה לשמה, ומסקינן בתר דבעיא הדר ששטה ויצאה והיתה מה יציאה דנט בעינן כתיבה לשמה אף הויה דשטר אירוסין בעינן כתיבה לשמה, איתמר כתבו לשטר אירוסין שמתקדשת בו לשמה ושלא מדעתא רבא ורבינא אמרי מקודשת מאי טעמא דמקשינן הויה ליציאה מה יציאה דכתיבת גט לשמה ושלא מדעתה אף הויה דשטר אירוסין כך, רב ספא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת סה יציאה בעינן דעת מקנה אף הויה נמי בעינן דעת מקנה, ומותכינן עלייהו אין כותבין שטרי אירוסין ונשוואין אלא מדעת שניהם מאי לאו שטרי אירוסין ממש לא שטרי פסיקאתא וכדרב נידל דאמי כמה נותן אחת לכתך כך וכך ולכנך כך וכך, ואינא מרבוותא מאן דפסק דהלכתא כרב ספא ורב שרביא שאם כתבו לשטר אירוסין לשמה ולא כתבו מדעתה שאינה מקודשת האשה בלא שטר אירוסין כיון שנכתב שלא מדעתה ואעיג דמשנינן בהא דמקשינן עלייהו בשטרי פסיקאתא וכדרב נידל אשנוויי לא סמכינן אשנוויי, ויש מי שאומרין דהלכתא כרבא ורבינא דאמרי מקודשת וכת' ר"ח הכי ודבר זה צריך עיון. וכיון דלא פשיט לן מילתא צריך למעבר לחומרא ולמכתב לשטר אירוסין לשמה ולדעתה וזהו שטר אירוסין שאמרנו עליו שכותב על הנייר לשם האשה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאנתו ומוסרו לה בסני שנים עדים והיא מתקדשת בו, ויש מי שנוהגין לכתו' בו הכי הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, ויש נמי מי שאומרין שאע"פ שכות' בו בשטר הכי צריך למימר לה בסני עדים כשמוסרה לה הרי את מקודשת לי כוונת השטר כדת משה וישראל, ירושלמי בשטר הדא דתימי' בשטר שאין בו שוה פרוטה אבל אם שוה כסף הוא והאידינא לא צריכינן לכל הני דקדוקי דנהיגי עלמא לקדושי בטבעת של זהב ואין מקדשין בכיאה ולא בשטר כלל ונסתלקו מכל המקומות קידושי ביאה ושטר ולא נהנינן בהו אלא בכסף בלבד:

והשטר השביעי הוא שטר אפותיקי.

והוא כמו משכונה מסודרת והיא אפותיקי סתם אבל אפותיקי מסודר אין דינו כאפותיקי סתם, ולשוון אפותיקי הוא סה תהא קאי כלומי על זו הקרקע תהיה אחריותי, ויש אפותיקי שמסורי בפירוש לא יהא לך סרעון אלא מזו והוא הקרוי אפותיקי מסודר שאינו נובה אלא ממנו, ואמרו רבותי ו"ל כס' ארבע אבות נויקין הן¹) עשה

¹ בבא קמא ד' ו"א ע"ב.

עבדו אפותיקי לאחרים עשה שורו אפותיקי, ואיכא מאן דגרים הסותיקי והדבר אחר: ותנן נמי בנישין בפרק השולח גט¹) עבד שעשאו רבו אפותיקי ומכרו לאחר וכי ואמרין בגמ' עלה דהא מתניתא תנו רבנן העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר גובה משאר נכסים והוא אפותיקי סתם ואם אמ' לו לא יהא לך פרעון אלא מוז אינו גובה משאר נכסים והוא אפותיקי מפורש. תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור עליו²) בתי דינין: ירושלמי בפר' אלמנה לכהן גדול³) העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל חוב בחובו ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו, רבן שמעון ביג אומ' לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא על דעת שתהא מחורת על בתי דינין הוי כשמכרן לשעה אינן קיימין אבל אם לא מכרן לשעה דברי הכל אינן מכורין. ונשאל נמי הגאון ר' יצחק זיל⁴) ושאלת לפרש לך בריתא זו. תנו רבנן⁵) העושה שדהו אפותיקי לאחריו ושטפה נהר גובה משאר נכסים אם זו אפותיקי הוא אפותיקי סתם דלא כת' בה לא יהא לך פרעון אלא מוז שהוא חשוב במשכונא נרדחא ולכן גובה משאר נכסים או יש בינה ובין משכונה הפרש והיכא דאמ' לא יהא לך פרעון אלא מוז ואפי' מבני חורי לא נבי בין ממקרקעי בין ממטלטלי מה הפרש יש בין זו לשרה שנתנה במתנה ואנו רואין מדקרו' לשון הבריתא שאינו רוצה לומר לשון זכוי אלא לשון שעבוד יפרש לנו רבינו כחסרו פירוש הדבר מרווח, וכמו יפרש לנו הא דרבן שמעון בן נמליאל שאמ' בבריתא שאחרי זאת כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. ופי' הירושלמי הנעתק בזה המקום מפרי אלמנה לכהן גדול ואם יש חילוק בין ר"ש ביג וחכמים בבריתא ואם דברי הירושלמי באפותיקי סתם⁶) בדאמ' ליה לא יהא לך פרעון אלא מוז אינו גובה משאר נכסים אע"פ ששטפה נהר לא שנא מנכסים משועבדים ולא שנא מנכסים בני חורין. ומה שהקשינו מה⁷) זה אפותיקי לשרה שנתנה במתנת הואיל ושרה שעשה אפותיקי אין עליו אחריות מה הפרש ביניהם וכי מה הצריכנו לעשות הפרש וא"ת שצריך לדברך הרי שדה שמכרה שלא באחריות אין עליו אחריות ושרה שנתנה במתנה אין עליו אחריות מה הפרש ביניהם. ואם אין אתה צריך לזו השאלה לפי שעל זה התנאי לא תצטרך נמי לשאול בוז שעל תנאי זה נכנס ששניהם שוין לפי שאין בהן אחריות. ומה שאמרת לא יהא לך פרעון אלא מוז אין לך בה אלא שעבוד אינו כן שגוף הקרקע שלו אבל אינו יכול לאכול הפירות עד שיעבור הזמן שהתנו ביניהם, וראיה לדבר שגוף הקרקע שלו ואם היה רוצה הלוח להחליפה לה באחרת לא יוכל להברוחו

¹ דף מ"א.

² צ"ל: על.

³ יבמות פ"ו ה"א.

⁴ מוכח בחשבו הרי"ף ס"י ר"ד (ובתשובות הגאונים שהו"ל הרא"א הרכבי ע' 242 וע' 827 בקצור, גם כפי העשור ד' מ"א מדפוס ויניציא). ויש לחקן קצת שם ממה שנמצא מה וגם להפך. גם נראה כי מה הוא העתקה אחרת, כי היא כשונה קצת בלשון, לרונמא: מה: לפרש, מרקדוק. הנעתק, שהקשינו, אינו כן, וצריך לדעת, לגמרי. ושם: לפתח, מדיוקא המפורש, ששאלת, לאו הכי הוא, ויש לדעת, להלוטין, וכדומה.

⁵ וכ"ה בהלכות הרי"ף ולפנינו בגמרא גיטין דף מ"א: איחמר.

⁶ יש להוסיף מה מכה שגדפם שם: ושטפה נהר גובה משאר נכסים בדלא אמר ליה לא יהיה לך פרעון אלא מוז. תשובת העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר גובה משאר נכסים בדלא א"ל לא יהא לך פרעון אלא מוז אבל.

⁷ צריך להוסיף: בין.

ומכאן נראה שנוף הקרקע שלו וכדאמרינן התם דמסיק⁽¹⁾ ביה שיעור ארעא ושכחא כלומי' שנובה אותה בעל חוב כולה ויתן דמי המותר ללוקה, מסליק ליה לבעל חוב שפיר שלא למאן דאמי' אי אית ליה זוזי ללוקה מסליק ליה לבעל חוב לימא ליה אי הוו ליה זוזי הוה מסליקנא לך סכולה ארעאי השתא דלית לי זוזי הב לי נריוא דארעא שיעור שכחאי ופרקי' הכא במאי עסקינן דאמי' ליה לא יהא לך סידעון אלא מזו נתברר מכאן שאין⁽²⁾ קנייה לו. ומה ששאלת על דברי ר' שמעון בן נמליאל שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין אינו בלא יהא לך סידעון אלא מזו שאותה לא יאמר בה גובה משאר נכסים אבל דבריו באפותיקי סתם של דעת של רבן שמעון בן נמליאל אע"פ שהיא סתם לא יוכל הלוקח לומי' לאשה הנחתו לך מקום לגבות ממנו לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין ושחחבע ליקח אחר. ודברי הירושלמי נמי אינן בלא יהא לך סידעון אלא מזו אבל הוא באפותיקי סתם שאם מכרה הלזה היא מכורה עד שיבוא זמן בעל חוב ואם לא יתן לזה חובו מוציאה מיד הלוקח וזהו שאמי' מכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו וצריך שידע שאם יבוא זמן הבעל חוב ולא ימצא מקום שיפרע ממנו שבעל חוב מוציאה מידו ולכך לא יקנה מידו אלא אם כן יודע שיש לזה מנין יפרע לבעל חוב. ודברי רבן שמעון בן נמליאל כדבריו הראשונים שהענין אחר, ואפי' מת בעלה של אשה והיה לה קרקע אפותיקי סתם כנחובתה אינה חוזרת על לוקח אחרון שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. ומה שאמר הוי בשמכרן לשעה אינן קיימין כלומי' שאם לא מכרה אלא לזמן ידוע אבל אם מכרה לגמרי אינה מכורה⁽³⁾. ונוסח שמר אפותיקי זהו מופסו:

יודעים אנו חתומי מטה עדות ברורה שאמי' לנו פלוני ברי' פלוני היו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לו לפלוני ברי' פלוני להיות בידו לזכות מחמת שרציתי ברצון נפשי ושלא באונס כלל ונטלתי וקבלתי ממנו כך וכך דינרין יסין שקולין לבד לבד ומושבטע ממטבע פלונית מפרוטת דינר כך וכך זוזים והם עלי בתורת הלואה וברשו ושויתי ליה ארעא פלונית או בית פלונית ומצרנהא אפותיקי דליגבו מינה הלין זוזי ותהא ארעא דא או ביתא דא הנזכרות אפותיקי בידו חיווק למסוני וקבלתי על עצמי אני פלוני לפרוע מסון זה הנזכר לפלוני זה לזמן כך וכך בלא שום איחור ועיכוב כלל ואם שמא חיו הייתי מעכב מלפרוע לו מסון זה לזמן הנזכר מניתיו אסטרופא מעכשו אנב ארבע אמות קרקע למכור מארעא דא או מביתא דא עד כדי ממונו שלא בשומא ושלא בהתראה ושלא בהכרזה אלא על פיו ורצונו ויש לו להתלות בשלמון ולהשחיד ולהפסיד וליגרים עלי ככל פעם שיוכל עד שיגבה סך זה לאלתר כמו שנובין את המס בין עיי ישראל בין עיי אחרים וכל מה שישחיד ויפסיד עלי יצא משלי והקרן שלו קיים וכל זמן ששמר זה שלם בידו כד לא קריע וכד לא כתיב עיג שובר יהא נאמן בדיבורו עלי במה שגבה משמר זה ושנשתייר הוא ושילוחו והבא משמר זה מכתו עלי ועל הבא מבחי כשני עדים ברורים וכשרים בלא שום נגלול שבועה וכנוי גזירה וחרם סתם ושמתא ואפי' סתם שלא בפניו ואחריות שמר אפותיקי זה וחומר כל הכתוב בו קבלתי עלי ועל ירתאי בתראי ועל

(1) ככא מצינא ד' ט"ז ע"ב.

(2) שם בתשו' הרי"ף: שהיא וכו' נכון.

(3) שם בתשו' הרי"ף נמצא הוספה: "וכתב נמי אחד מן המחברים הכי וכו'" והוא כלשון

הרי" ברעלוני ונראה כי היה נמצא בספרו זה, אך המעתיק והמקצר השמיטוה פה.

כל נכסי אנב ארבע אמות קרקע כאחריות וכחומר כל שטרי אסותיקאות דנהינן בישראל מיומא דנן ולעלם כהונן וכתיקון חכמים דלא כאסמכתא ודלא כמסופי דשטרי. וקנינא מפלוני זה לפלוני זה על כל הכתי לעיל בקנין שלם במנא דכשר למיקניה ביה, ומה שהיה בפנינו אנו עדים במדינה פלונית וביום פלוני בכך וכך לחדש בשנת פלונית למנינא דרגילי למימני ביה כמתא פלונית כתבנו וחתמנו ונתנו ביד פלוני זה להיות בידו לראיה ולזכות, ומיניהו מאן דכתבי הכי בין באפותיקי בין בכל שטרי משכונות בין בשטר הלואה וקנינא מפלוני זה לפלוני זה על כל הכתוב למעלה ועל התראה זו והתרינו לפלוני זה אנו עדים והודענוהו כח הנאמנות ואמרנו לו דע שכבר האמנתי על עצמך וכל פריעה שתפרע לו שלא בפני עדים אינה פריעה אלא אל תפרעו לו כלום אלא בפני עדים וסבר וקיבל וכתבנו וחתמנו וכו' ונאמנות זו שגמרש אותו כך מי שנהנו לכתוב וקנינו ממנו אנו על נאמנות זו הנזכרת בפירוש אין להם עדים לכתוב ולחתום הנאמנות בכל אלו הלשונות עד שיהו נמלכין בלוח וכבר פירשנו זה לעיל. ומיניהו שכותבין בשטרות ומאריכין בכמה עניינים בענייני השופרי דשטרי ולא הוצרכנו להאריך בהם כי הכל לפי חכמת הסופרים ומיהו כתבנו במקום אחר ומשם יתלמד לשאר השטרות, ותן להכם ויחכם עוד. וצריכין הסופרים והעדים להיות זריזין כמה שהן צריכין לימלך במלוה ובלוח ובמזכר ובקונה שיהיו נמלכין בהן בעת הקנין או קודם חתימת השטר והאסותיקי מסורש כותבין בו בפירוש לא יהא לך פירעון אלא מזה.

והשטר השמיני הוא שטרי בירורין.

בירורין והוא המפורש עליו בכמה מקומות בתלמוד כדגרסינן בסוף פ' שנים אוחזין⁽¹⁾ מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי מענתא שהוא שימוש בית דין. ר' ירמיה אומ' זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד. ושטר זה הקרוי משטרי בירורין הוא במקום שאין שם רב או דיין קבוע ומתריצין שני הבעלי דינין ובוררין להם שנים או שלשה או אפי' אחד מן הקהל שידון עליהם או אפי' השלשה יברור זה הבעל זה אחד וזה אחד ושניהם בוררין להם עוד אחד ובפלוגתא דר'ם ורבנן וכדמפרש בסנהדרין פ' ג'⁽²⁾. ונוסח שטר הברירה הוא זה.

אנו עדים החתומים למטה כך היה שאמי לנו פלוני ברי' פלוני הוו עלינו עדים בקנין נמור על שנינו וקנו מכל אחד ואחד ממנו וכתבו וחתמו עלינו בכל לשון של זכות ותנו לו לכל אחד ואחד ממנו על חכירו להיות בידו לראיה ולזכות מחמת שרצינו ברצון נפשינו רצוי נמור בלא שום זכר אונס כלל אלא כלכב שלם ובנפש חסצה וברעת שלימה ובעין יסה וביררנו וקבלנו עלינו ועל עצמינו פלוני ברי' פלוני או פלוני ברי' פלוני שנים ושלושה כמה שהם ושמונו אותם דינין עלינו כרי שידונו עלינו

(1) בכא מציעא ד' כ'.

(2) דף כ"ג.